

Sreče ti voščim za novo leto: Ker je sreča odkrito oko, ti želim jasne, kot je solnce na nebu; ker je sreča veselo srce, ti želim radostne, kot je vigradi polèt, in ker je sreča mir v duši, ti želim pobožne, kot je vonj majskih šmarnic in belega limbarja sijaj.

Sreče ti želim za to novo leto in za vsa leta, ko gradiš in zidaš, da boš enkrat, moj deček, zdrav in klen slovenski mož, da boš enkrat, moja deklica, zorna in vrla slovenska žena!

Anton Žužek.

Jos. Vandot:

Roža z Mucne gore.

5.

oda je šumela in bobnela, da se je potresavala okrog Gaba zemlja. Visoko so škropile mrzle kaplje in močile fantu obraz in obleko. Bele, šumeče pene so se svetile srebrno v solncu, ki je bilo ravno prilezlo izza škrbastih, skalnatih gorâ. Gab je bil skoraj moker, in zazeblo ga je neprijetno. Dvignil se je s kamena in se je potresel, kakor da hoče stresti s sebe vse vodne kapljice. Potem pa se je razgledal okrog sebe in se je razveselil. Videl je, da je prišel do konca svoje poti. Pred njim se je razgrinjala prostrana, zelena planina daleč do širnih snežišč, ki so se belila pod skalovjem orjaških snežnikov, zapirajočih ozko sotesko. Žive stvari ni bilo tedaj na zeleni planini. V daljavi doli pa je stalo nekaj črnega, tik kraj ozkega borovega gozda. — »Hm, to bo pa pastirska koča,« se je razveselil Gab. »Lejte! Pa sem vendarle srečno prišel v Planico. Lepo bom zdaj živel tu v Planici. Na rožo - ponožo bom pozabil, in tudi na nesrečo, ki je butala vame v nedeljo in pondeljek... Nihče me ne bo iskal tu, še najmanj oče pa sosed. Brez skrbi bom zdaj — juhuhu!«

Lahkomiselni Gab je res zavrnil, pa še enkrat zavriskal, da je jekalo daleč po samotnem zagorskem svetu. Potem se je ozrl na desno,

kjer so strmele tik kraj njega visoke, razorane stene. In iz srede te stene je brizgala ravno nad njim voda, velika in hrumeča. V silnem slapu je padala s stene in je drvela v ozkem jarku v dolino. »To je Sava—Nadiža,« si je dejal Gab. »Tu je izvir naše korénške Save! Jojmene, kako je lepo tu v Planici! Bom ostal tu kar vse življenje in se nikoli več ne povrnem domov. Kaj pa naj iščem doma? Sosed bi mi očital, oče me pa zmerjal in pretepel, ker bom seveda jaz vzrok, da je poginilo šest ovac in dva pitana jarca. Ne grem domov, ne — naká, še nalašč ne grem! Grem rajši pogledat, kakšna je tista pastirska kočá tam doli. In bom videl, kako bo in kaj bo...«

Res je Gab preskočil vodo in se napotil preko zelene planine. Veselo je žvižgal, in v srcu mu je bilo lahko kot nekđaj, preden je videl rožo-ponožo. Vedno bolj se je bližal borovemu gozdiču in samotni kočí,

ki je stala kraj gozdiča. Pa je že bil v nji. Duri so bile sicer zapahnjene z debelim, lesenim zapahom. No, Gab se ni nič obotavljal, ampak je odrinil zapah in odprl duri. Stopil je čez prag in se je razgledal po ozki, nizki, umazani kočí. Ničesar ni bilo v nji. Samo sredi kočé je stalo kamenito ognjišče, in ob steni se je dvigal dolg lesen pógrad, ki je bil ves zastlan s suhim, bukovim listjem.

»Saj sem mislil, da bo še slabše tu!« si je dejal Gab. »Prav čedno se bo tu prenočevalo na pógradu, a še lepše se bo kuhalo na tem ognjišču. Samo, če bom imel kaj kuhati? Pa kaj me bo skrbelo zaradi kuhanja! Manjka se zajcev in druge živadi po gozdu, manjka se divjih koz po skalovju! Treba jih je samo ujeti, a ujame jih spreten človek lahko, ker je zverjad zabita kot cokla... Hencajte, pa bom res živel tu v Planici kakor tisti kraljevič iz Olentove dežele, ki so mi o njem pripovedovali naš stari oče. Kako, da sem se sinoči domislil Planice, pa ravno Planice! Prav je bilo —!«

Gab si je zadovoljno pomencal roke in v svojem veselju stopal z noge na nogo. Šel je potem iz kočice in je hotel pogledati še naprej. Toda našel je samo dva hleva, kamor se zateka živina ob hudi uri. In Gab je izprevidel, da ne bo našel nikjer nič boljšega. Saj je bil z vsem zadovoljen in še vesel, da je našel tako lepo in varno zavetje. Kaj naj zahteva še več?

»O, še medveda se mi ni treba bati,« se je veselil sam pri sebi. »Medved domuje kje tam doli v goščavi, pa mu je predaleč, da bi me hodil sem gor dražit. Malo me skrbi zavoljo njega, prebito malo —!«

Gab je šel nazaj na planino in se je vsedel ondi na visok kamen. Prijetno ga je ogrevalo solnce, ki se je spenjalo vedno više na visoko nebo. Tišina je vladala vse okrog po zagorskem svetu, in živ glas ni motil silne tišine. Gab se je že dodobra ogrel in vzela iz malhe kos kruha in sira. Domislil se je bil namreč, da od včeraj še ni nič jedel. Slastno mu je torej šel kruh in sir. Potem je pa jel premišljati, kaj bi počel ves ljubi dolgi dan. Ob tem premišljevanju so ga pa zmotili tihi, čudni glasovi, ki so prihajali dol iz gozdiča. Trikrat je zacingljajal nekje gori živinski zvonec, prav razločno zacingljajal, da se je Gab začudil. — »Čigava živina se le pase tam gori? Čudno, čudno... Vaška živina se še ne pase v Planici, ker je prezgodaj. Kako je zašla živina semkaj?«

A Gab ni utegnil dolgo razmišljati in ugibati. Zakaj hipoma je zaslišal debel in srdit glas, ki je govoril tam gori v goščavi: »Pa kam je izginila ta ovca beštjeva? Že vse jutro jo iščem, in nikjer je ni — v zemljo se menda ni vdrla? Nemara se je pa priklatil od kod kak malhar nepridipravski. Ovco mi je ukradel in pobegnul z njo v dolino. O, da človek še na samoti ni varen pred plažo tatinsko! Kamor se skrijem, povsod so za mano. Nepridipravi, ti zanikarni nepridipravi!«

Človek gori v goščavi se je jezil še dalje in naposled pričel robantiti na vso moč. A hipoma je utihnil, in ni ga bilo več slišati dolgo časa od nikoder. Gabu je bilo neprijetno, ker je mislil: nekdo je iz vasi, ki ga lahko izda doma očetu ali pa tudi sosedu. Zato se je hotel potuhniti še o pravem času, da ga ne zasači tisti človek. Pa je vstal in je stekel proti hlevu, da se skrije v njem. Toda skočil ni petkrat, pa ga je že pograbil nekdo za vrat. Neusmiljeno ga je pričel tresti in mikastil ga je, da je Gabu zapiralo sapo. Pa je vpil tisti človek nad Gabom: »Ti prikazen salamenska, ti nepridiprav! Zasačil sem te. Ovco si mi ukradel — najlepšo ovco! Nikogar ni bilo že od lani sèm v Planico; samo ti si prirokovnjačil danes semkaj, da si mi ukradel ovco. Nazaj jo boš dal — kam si jo skrnil?«

In mož ni čakal, da bi mu Gab odgovoril, ampak ga je mikastil in stresal kot mlado mače. V svoji togoti je vpil in kričal, da se je slišalo daleč v skalovje. Gab je otepal z rokami, z nogami je brcal, da bi se izmuznil iz trdih pesti, ki so ga držale kakor klešče okrog vratu. Toda ves njegov trud in napor sta bila zaman. Mož ga ni izpustil, ampak ga

tiščal še huje in vpil: »Kaj, ne boš zinil, pohajač tatinski? Če ne boš povedal, te bom obesil na stari mecesen tamle. Ali boš govoril — ali boš povedal?«

Pesti moževe so se malce razklenile, in Gab je prišel za trenutek do sape. Pa je zaječal: »Stojte, stojte, stric! Nobene ovce vam nisem ukradel, jaz že ne... Nobene ovce!... Stojte, stojte, stric — za božjo voljo — nehajte...«

A pesti so se spet stisnile, in Gaba je pričelo spet dušiti. Pa je mož kričal dalje s hripavim glasom: »Ovce mi nisi ukradel, praviš, ti poštajna? Pa kdo jo je ukradel potem, kdo, ko ni bilo letos še nikogar v Planico? O, glejte, kako se znaš lagati! Čakaj, čakaj! Pokažem ti že, da boš zelen in pisan! Še enkrat te vprašam: kam si skrtil ukradeno ovco?«

Spet so pesti malo popustile, in preplašeni Gab je mogel odgovoriti le to: »Stric, saj sem vam že rekel, da nisem ukradel nobene vaše ovce. Še videl nisem nobene nikjer... Usmilite se, stric, in poslušajte me, samo poslušajte!«

Zdaj so se moževe pesti popolnoma razklenile in so izpustile Gabov vrat. Gab je zazijal trikrat kakor postrv, če jo vržeš na suho. Lovil je sapo in prišel nazadnje vendarle do nje. A že ga je prijel tuji mož za rame in ga je potresel, da se je Gab skoraj prekopicnil. — »Zdaj pa govôri po resnici in pravici, boš? Kam si skrtil ukradeno ovco? Dobro vem, da si jo ukradel samo ti. Pa ne taji, sicer ti bo gorje, če me le malo nalažeš!«

Gab je utegnîl šele zdaj, da si ogleda malo bolj tujega moža. Mož je bil velik in močan. Oblečen je bil v sivo, rasasto obleko, in na glavi mu je tičal potlačen in na več mestih raztrgan, širokokrajn klobuk.

Hude so bile njegove oči, in obraz mu je bil ves razjeden od koz. Zato pa menda ni imel ni brkov ni brade, ampak vse lice mu je bilo golo. Gab je videl vse to in se je še bolj prestrašil hudega moža. Zato pa je sklenil roke in zaprosil: »Nikarte, stric, nikarte! Saj vam povem samo resnico. Prav nič ne vem za vašo ovco — še videl je nisem. Ravno zdajle sem prišel gor iz vasi. Komaj sem se razgledal malo tod okrog, pa ste me že pograbili, joj, stric — pograbili — —!«

A mož fanta še vedno ni izpustil, ampak je rekel srdito: »Če nisi ti ukradel ovce, pa kdo jo je potem ukradel? Nemara sta bila pa dva taka nepridiprava? Prvi je kradel, a ti si prežal in se potuhoval tod okrog? Povej mi, kje je oni drugi tat, da grem za njim in mu odvezam ovco!«

Gab se je zvijal pod trdimi pestmi in sam ni vedel, kaj naj odgovori srditemu možu. A tedaj mu je šinilo v glavo in domislil se je medveda, ki ga je bil srečal davi doli v goščavi. Pa se je tudi spomnil, da je nesel medved v gobcu lepo pitano ovco, ki je bila pa že mrtva. Gab se je razveselil te misli in je dejal: »Že vem, že vem vse, stric! Samo medved vam je ukradel ovco. Jaz sem ga videl davi tam doli blizu doline in sem se ga prav hudo ustrašil. Medved je pa držal med zobmi ovco, pa ovca je bila že mrtva. Zdaj pa vem, da je bila tista ovca vaša...«

Mož je namršil obrvi in je pogledal s strašnim pogledom na Gaba. »Pobič, ne imej me za norca!« je zarjul. »Kaj lažeš o medvedu? Kje naj se pa vzame medved v naših krajih? — Preveč lažeš, pobič, s svojim gobezdanjem. Če mi zdajle ne poveš resnice, pa se te lotim —!«

»Stojte, stric, lepo vas prosim — stojte!« je zavriskal Gab v silnem strahu. »Res sem videl medveda, in res je nesel nekam v goščavo vašo ovco. Tisti medved je bil, ki sem mu bil vrgel doma kamen v hrbet, in je potem v nedeljo pobegnul tujemu, črnemu možu. Stric, zares je tako in ni nič drugače!«

»Hm,« je zagodel kozavi mož, a dolgo časa ni rekel nobene besede. S svojimi hudimi, temnimi očmi je motril Gaba od nog do glave in ga je tu pa tam nemilo potresel za rame. Nazadnje je pa le izpregovoril in vprašal: »Čigav si pa, pobič, in od kod?«

Brzo je Gab odgovoril, pa se ni prav nič pomišljal: »Jaz sem Gab, Lipnikov Gab iz Podkórena. To pomlad sem dopolnil deseto leto in pasem naše in sosedove ovce, ker pri sosedovih letos nimajo pastirja...«

Mož ga je zdaj potresel še enkrat in ga vprašal: »Zadnjikrat ti povem, Gab, ti Lipnikov Gab, govôri resnico! Kje je ovca? Kje je skrita? Kako naj pridem do nje?«

»Medved jo ima, stric, samo medved jo ima,« je odgovoril Gab s prepričanjem. »Zvlekel jo je v goščavo, in tam jo lahko najdete, če je ni zverina že požrl... Le pojdite pogledat, stric! Tam doli znabiti najdete medveda in vašo ovco...«

Kozavi mož je zarentačil nekaj hudega, Gaba pa je sunil naprej in ga je tiral v gozdič. Po ozki stezi ga je gnal in včasih ga še sunil v hrbet,

da se je Gab opotekel. — »Kaj li namerava z mano?« je premišljal Gab v svojem strahu. »Hudoben je in mi noče verjeti, pa če mu tudi povem resnico... Pa kdo je ta mož? Če bi imel dolgo in črno brado, bi rekel takoj, da je divji mož. Pa nima brade in zato ni divji mož. Nemara je pa kak hudoben razbojnik, ki je pobegnil s Poljan, kjer imajo rokomavhi svoje brloge?... Pa kako bi ukrenil, da bi mu ušel? Kaj dobrega pač ne namerava z mano. Hudo mi bo pri njem, če mu ne pobegnem na ta ali na oni način...«

Mož je pritiral Gaba iz gozdiča na ozko planotico, ki se je dotikala nedaleč širnega peščevja. To je segalo prav do ogromnega, zamrznjenega snežišča pod topim Jálovcem. Na tisti planotici je pa zagledal Gab dve koči. Prva je bila še precej obširna, druga pa manjša in temnejša. Naravnost do manjše kočice je gnal mož Gaba, odprl tam močna, lesena vrata in porinil Gaba v kočico.

— »Tu mi boš sedel, tu notri, dokler ne poveš resnice, in jaz ne najdem ukradene ovce,« je rekel s hudim glasom. Zaloputnil je potem težke duri, zapahnil jih z železnim zapahom in nato odšel proti drugi koči.

Gab je obstal sredi kočice. Temno je bilo vsepovsod okoli njega, ker kočica ni imela nobene okna. Le gori ob stropu je bila urezana med deskami majhna linica, in skozi njo je prihajalo malo, malo svetlobe. Gab se je ozrl okrog sebe. Ob desni steni je bilo nametano suho bukovo listje na velik kup. Drugega pa ni bilo v koči.

Gab je spoznal, da ga je kozavi mož res zaprl semkaj, a zaprl po krivici. Zato je skočil k durim in jih je potresal na vso moč. — »Slišite, stric, ali slišite?« je zavpil. »Zakaj ste me zaprli, ko vam pa nisem storil nič žalega? Medveda zaprite semkaj! Mene pa pustite v miru. Ali me slišite, stric? Izpustite me!«

Nihče mu pa ni odgovoril, naj je še tako butal ob duri. Gab je izprevidel, da je mož odšel in ga ni nikjer več blizu. Zato sta se ga polastila obup in huda jeza. Zagnal se je v steno in je poizkušal, če bi mogel izdreti iz nje kako desko. A deske so bile trdno pribite k tramovju in se niso vdale iz nje. Gab je uvidel, da zanj ni več rešitve. Zato je obupal nad begom in se je vrgel na kup suhega listja. Z rokami si je zakril obraz in je zajokal od jeze.

»Saj vem, kaj je —! Vsega tega je spet kriva tista roža-ponoža,« je ihtel, in debele solze so mu tekle po licu. »Prav ste imeli, stari oče, ko ste me svarili, naj ne trgam rože-ponoža. Pa sem jo utrgal in sem se zraven še smejal... In Bog ve, kaj še vse pride? Nemara pride celó smrt pome, kakor je bila prišla po rajnkega Martina... Zakaj vas nisem poslušal in ubogal, stari oče, oj, stari oče!«

Gab je glasneje zajokal in klical starega očeta. A nihče mu ni odgovoril, in Gab ni slišal nikogar. Slišal je samo votlo šumenje in hrumenje savskega vrelca, ki je padal nedaleč nad planotico z visoke, strme skale...

Gorski:

Zanimive pripovedi profesorja Silvestra.

8. Potovanje na luno.

(Dalje.)

Ko je pa videl gospod profesor, da ne bomo prišli sami od sebe uganki do dna, je popravil svoje naočnike, vzel veliko njuho tobaka, nato nekajkratov močno kihnil ter obrisal svoj obraz z velikim višnjevim robcem. Potem nas je še enkrat premeril z vprašujočimi očmi, če morda vendarle ni kdo uganil, kaj vidimo skozi daljnogled — in ko smo dalje vsi molčali, je pričel sam pripovedovati sledeče:

»Čim omikanejši je postajal v stoletjih človek, tem več je razmišljal o božjem stvarstvu. Opazoval je zemljo, sonce, luno, zvezde, in s svojim umom je poizkušal prodreti celó v tajnosti vesoljstva. Tisočletja pa so smatrali ljudje zemljo za središče vsega stvarjenja, sonce in mesec za njeni slugi, druge zvezde za nekak okras neba. Da bi zamogle biti one male, svetle pičice na nebu velikanski svetovi, podobni naši zemlji, o tem se jim ni niti sanjalo. Ko je zaslutil neki atenski meščan veliko razdaljo do solnca in trdil, da je sonce veliko večje, kot se navadno misli, da